

سیمای همیاری مردم با تأکید بر شیوه‌های همسویی با عواطف کودکان

همیاری، همکاری و ... و تربیت اجتماعی کودکان خود به عنوان دو کارکرد مهم نهاد خانواده بپردازند و به کودکان بیاموزند که چگونه می‌توان با اعضای دیگر جامعه همکاری داشت، از هنجارهای اجتماعی پیروی کرد و نقش‌های انسانی خود را با توجه به قواعد و مقررات جامعه به درستی ایفا نمود.

بنی آدم اعضای یک پیکرند
که در آفرینش ز یک گوهرند

حمیدرضا زین‌الدینی

بی‌تردید بروز حوادث غیرمترقبه از قبیل سیل، زمین‌لرزه، آتش‌سوزی و ... همواره نتایج اندوهباری برای بازماندگان و جوامع انسانی به بار می‌آورد. درگذر از لحظات سخت حوادث، فرصت مناسبی برای خانواده‌ها پدید می‌آید تا به صورت غیرمستقیم به انتقال ارزشها، آداب و سنت‌های رایج انسانی؛ از قبیل ابراز همدردی،

چو عضوی به درد آورد روزگار

دگر عضوها را نماند قرار

محیط تربیتی غنی و مطلوبی به منظور یادگیری و کاوشگری هر چه بیشتر کودکان در ارتباط با محیط اطراف، پدید آورند. نتایج تحقیقات انجام شده در مورد تأثیر محیط‌های تربیتی غنی، بر رشد مغز، خصوصاً در سالهای نخست زندگی بیانگر این واقعیت است که: "در یک محیط تربیتی غنی خصوصاً در سالهای نخست زندگی، کورتکس مغزی رشد می‌کند، شیارهای آن عمیق‌تر می‌گردد و وزن آن افزایش می‌یابد که قسمتی از این افزایش وزن به علت افزایش سلولهای گلیا*" و قطر رگهایی است که خون را به کورتکس می‌برد. مغز تقویت شده داری میزان بیشتری از آنزیم حافظه‌ساز است که در نتیجه زندگی در محیط غنی تربیتی و با امکانات فراگیر و گسترده آن فراهم می‌آید."^۱

"پدرم در پاسخ گفت: دخترم تکلیف یعنی وظایفی که انسان باید انجام دهد وگرنه خداوند او را مورد بازخواست قرار می‌دهد. مثل تو که اگر تکلیف را انجام ندهی، خانم معلم تو را مورد بازخواست قرار خواهد داد."

■ پاسخ‌های متناسب و منطبق بر ساخت شناختی کودکان ارائه نماییم:

به عقیدهٔ برخی از محققان، رشد ذهنی کودکان براساس مراحل خاصی تکامل می‌یابد. رشد مذکور از مرحلهٔ حسی - حرکتی شروع می‌شود و به تدریج به سمت مرحلهٔ صوری پیش می‌رود. توجه به طی این مراحل و زمان آن، در آموزش کودکان بسیار با اهمیت می‌باشد. "در هنگام پاسخ دادن به پرسشهای کودکان، رشد ذهنی آنها باید به طور کامل مدنظر قرار گیرد. بسیاری از والدین و مربیان

به دنبال اعلام خبر وقوع زمین لرزه در استان اردبیل، خانوادهٔ "معارفی" همانند میلیونها خانوادهٔ آگاه ایرانی، با درک وظیفهٔ خطیر خود به یاری هموطنان آسیب‌دیده شتافتند و با ارائهٔ الگویی مجسم به حفظ و انتقال ارزشهای والای انسانی به کودکان خود همت گماشتند. به منظور آشنایی بیشتر با روند انتقال ارزشهای فرهنگی در خانواده، بخشهایی از خاطرات "سحر معارفی"، دانش‌آموز دورهٔ ابتدایی را که پس از بازدید از مناطق زلزله‌زدهٔ استان اردبیل - به همراه اعضای خانواده - تحت عنوان سفر به "آلداشین"* به نگارش درآورده و به سازمان مرکزی انجمن مرکزی اولیاء و مربیان ارسال نموده است، مورد بررسی قرار می‌دهیم، امید است که مورد توجه قرار گیرد.

* * *

"طبق معمول هر شب، رأس ساعت بیست و یک تلویزیون را برای شنیدن اخبار روشن کردیم. در آغاز گوینده اعلام نمود: رهبر انقلاب فرموده‌اند کلیهٔ مسئولان و آحاد مردم تکلیف دارند که به مناطق زلزله‌زده کمک نمایند... از پدرم پرسیدم: تکلیف یعنی چه؟"

■ حس کاوشگری در کودکان را ترغیب و تقویت نماییم:

رسانه‌های ارتباط جمعی از قبیل رادیو، تلویزیون، روزنامه‌ها، مجلات و ... علاوه بر آنکه نقش مهمی در فرایند اجتماعی شدن کودکان بر عهده دارند و پای‌بندی به هنجارهای اجتماعی را در ایشان تقویت می‌کنند، قادرند

کنیم. پس از تحویل سال اولین عیدی را از پدرم گرفتم. روز دوم عید پولها را به پدرم دادم و گفتم این پولها را بگیر و به زلزله‌زدگان کمک کن تا تکلیفم را انجام داده باشم. اشک در چشمهای پدرم جمع شد، مرا در آغوش گرفت و گفت: آفرین دخترم.

■ به احساسات و عواطف کودکان ارج بگذاریم:

بسیاری از والدین برای حل فوری و سریع مشکلات کودکان به پند و اندرز دادن اکتفا می‌کنند و یا با توسل به شیوه انکار احساسات کودکان، سعی در کمک نمودن به کودکان

فکر می‌کنند هر چه جواب کودک مشروح‌تر و علمی‌تر باشد، رشد ذهنی و درک کودک بیشتر می‌گردد. اما بر عکس، توصیه می‌شود که جواب‌ها مناسب درک کودک باشد. حتی الامکان باید پاسخ سؤالات او را بسیار ساده و عینی بیان نمود و در توضیح مطالب کوشید از مثالهایی استفاده کرد که کودک از قبل با آنها آشنا بوده، برایش قابل لمس است.

” اشک چشمهایم را گرفته بود، فکر افراد زلزله‌زده دقیقه‌ای از ذهنم خارج نمی‌شد، آن هم در فصل سرما... شب عید فرا رسید، مثل همه در کنار سفره هفت‌سین نشستیم تا سال جدید را آغاز

شب عید کنار گذاشته بودم، بیا این هم تکلیف من ... بعد نزد پدر بزرگ رفتیم و قضیه را برای او تعریف کردیم. پدر بزرگ گفت من هم یکصد هزار تومان پول برای سفر به سوریه کنار گذاشته بودم، این هم تکلیف من به اتفاق پدر و مادر و برادر کوچکم به طرف مناطق زلزله زده حرکت کردیم و"

■ عواطف و احساسات کودکان را با ارائه الگوهای عملی هدایت و کنترل نماییم:

یکی از مراحل شکل‌گیری شخصیت در کودکان، مرحله همانندسازی است. در این مرحله فرد به طور قابل توجهی تحت تأثیر شخصیت افرادی که دوستشان دارد و آنان که مورد ستایش او هستند، قرار می‌گیرد.

دارند؛ غافل از اینکه در بسیاری از موارد، والدین می‌توانند با پاسخی از سر همدردی، کمک مؤثری به کودکان نمایند. نویسنده کتاب "به بچه‌ها گفتن، از بچه‌ها شنیدن"، ضمن رد استفاده همیشگی از شیوه‌های مذکور، اظهار می‌دارد: "جملات ناشی از همدردی به طور طبیعی از دهان ما خارج نمی‌شود، گویی این جملات جزو زبان مادری ما نیست. اغلب ما با انکار احساساتمان از جانب دیگران بزرگ شده‌ایم و برای اینکه بتوانیم در پذیرش احساسات ورزیده و ماهر شویم و در آن فصاحت بیابیم، نیازمند آموزش و تمرین در شیوه‌های کاربردی آن می‌باشیم." ۳ وی در بخش دیگری از کتاب مذکور برای نیل به این مقصود روش‌هایی را برای یاری دادن به کودکان، با تکیه بر احساسات آنان توصیه می‌نماید که از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

- ۱- با دقت تمام و با آرامش کامل به حرفهای کودکان گوش دهیم.
- ۲- احساسات کودکان را با بیان کلماتی از قبیل آه، هوم، راستی، متوجهم، و... تأیید نماییم.
- ۳- احساسات کودکان را با عباراتی از قبیل: آفرین بسیار کارساز است، فکر خوبی است و... تقویت کنیم.
- ۴- در برخی از موارد آرزوها و احساسات کودکان را به صورت خیالی برآورده نماییم (کاشکی می‌توانستم در این زمینه کمکی بکنم).

" پدرم گفت: دخترم امسال دویست هزار تومان پول را برای تعمیر سقف خانه و مخارج

تصمیم می‌گیرد تمام پولهای خود را به منظور کمک به زلزله‌زدگان هدیه کند. شرایط مذکور برای برخی از افراد می‌تواند به احساس رضایت منجر شود، ولی برای برخی دیگر این چنین نیست. به عبارت دیگر در برخی از افراد، فرار گرفتن در موقعیت عینی و آشنایی با زوایای مختلف مسائل و آگاهی از بازخورد همیارهای افراد در حل و فصل گوشه‌ای از مسائل مشاهده شده، می‌تواند با رضایت درونی همراه شود.

پی‌نوشت‌ها:

** * آلداسین یا آل دشی به معنای دست سنگی، یکی از روستاهای آسیب دیده از زلزله در استان اردبیل است.

** * به عقیده محققان در مغز انسان و هر موجود زنده دیگر، سلول‌هایی وجود دارد به نام گلیا GLIA. این یاخته‌ها که سلولهای مغزی خاصی هستند، نقش مهمی در تغذیه نرونها دارند و از آن مهمتر سلولهای مذکور آنزیمی به نام کولین استراز CHOLINESTRASE ترشح می‌کنند، و اثرات این آنزیم است که حافظه و یادگیری بلند مدت را فراهم می‌آورد.

منابع:

- ۱- مهجور، سیامک رضا، چگونه کودکانی سرآمد داشته باشیم، انتشارات شیراز، ۱۳۶۹، صفحه ۲۹.
- ۲- منبع قبلی
- ۳- عباسی فر، فاطمه (مترجم)، به بسجه‌ها گفتن، از بسجه‌ها شنیدن، صفحه ۲۴.
- ۴- ریاحی، غلامحسین، روان‌شناسی در خدمت اولیاء و مربیان، نشر اشرافیه، صفحه ۹۷-۹۵.

تأثیرپذیری فوق در برخی از اوقات چنان عمیق است که حتی می‌توان برخی از آثار آن را در دورانهای بعدی رشد فرد به وضوح مشاهده کرد.

"بر اثر همانندی، غالب اوقات خصائص اخلاقی اطرافیان به کودک سرایت می‌کند و او نه تنها خصائص سرمشق‌های خود را اقتباس می‌کند، بلکه حتی می‌تواند مجموعه شخصیت آنان را همراه با کلیه خصائص اکتسابی از آن خود نماید." ۲

در این مرحله لازم است کودکان را با ارزشهای واقعی آشنا نمود و به آنها فرصت داد تا نیروهای هیجانی خود را در بسترهای مناسبی همچون: فعالیتهای هنری و فعالیتهای اجتماعی از قبیل کمک به همسایگان، کمک به بیماران، کمک به سالخوردهگان و ... هدایت نمایند.

"روستای آلداسین" را برای رسیدن به تهران ترک کردیم و امسال اولین عیدی است که از خود راضی هستم، زیرا بزرگترین رموز زندگی را یافتیم و فهمیدیم که انسان بودن در یک کلام خلاصه نمی‌شود و برای رسیدن به آن فراتر از اینها باید رفت، حتی ما بچه‌ها."

■ عواطف و احساسات کودکان را تا مرحله وصول به احساس رضایت درونی هدایت کنیم:

اصولاً ارزیابی مثبت و منفی فرد و رسیدن به مرحله احساس رضایت در افراد، تابع شرایط فردی و محیطی است. همچنانکه اشاره گردید آگاهی از وقوع زمین‌لرزه، با بروز احساس همدردی در سحر توأم می‌گردد. وی